

IN DIALOOG MET JONGEREN: EEN BEGRIJPELIJKE PERS VOOR IEDEREEN.

Netwerk Mediawijsheid

26.04.2024

Diversio

INHOUD

1. Introductie	3
2. Werkwijze en bevindingen	4
2.1 OPZET SESSIES	4
2.2 WERVING EN DEELNEMERS.....	5
3. Bevindingen	7
3.1. KENNIS OVER JOURNALISTIEK	7
3.2 LEEFWERELD VAN JONGEREN CENTRAAL.....	8
Thema's en onderwerpen	8
Nieuwsconsumptie.....	9
3.3 IMPACT VAN EEN JOURNALIST IN DE KLAS	10
3.4 IMPACT VAN DE KLAS OP EEN JOURNALIST	11
3.5 EENZIJDIGHEID VAN NIEUWS EN GEVAREN.....	11
3.6 VERANTWOORDELIJKHEID EN BETROKKENHEID VAN JONGEREN	12
3.7 VERANTWOORDELIJKHEID EN BETROKKENHEID VAN DOCENTEN.....	13
4. Analyse	14
4.1 VERSCHILLENDE LEEFWERELDEN EN NIVEAUS	14
4.2 HERKENNEN NIEUWS NIET ALS NIEUWS.....	14
4.3 MORELE KOMPASSEN IN DE DIGITALE WERELD.....	15
4.4 INTERESSE EN BETROKKENHEID	16
5. Aanbevelingen van Diversio	17

1. INTRODUCTIE

Het vertrouwen in de journalistiek en nieuwsmedia staat steeds meer onder druk. Vanuit DichterBijNieuws heeft Netwerk Mediawijsheid, samen met een breed scala aan partners, een impact strategie ontwikkeld om de betrokkenheid van de Nederlandse burger bij de journalistiek te verhogen en daarmee de vrije journalistiek te beschermen.

Jongeren (tussen de 10 en 18 jaar) zijn een speciale en belangrijke doelgroep van dit project. Steeds minder jongeren voelen zich betrokken bij het nieuws of hebben het gevoel dat het nieuws van en/of voor hen is. Daarnaast is kennis over nieuwsmedia vaak beperkt. Momenteel is er nog weinig onderzoek gedaan naar deze doelgroep. Nadat we in 2023 middels burgerdialogen een succesvolle interventie hebben gehad onder volwassenen, heeft Netwerk Mediawijsheid besloten in 2024 ook jongerendialogen te organiseren.

Als onderdeel van deze strategie zijn er in de afgelopen periode (half februari – eind maart 2024) vijf jongerendialogsessies georganiseerd door Diversion, in samenwerking met regionale- en lokale mediapartijen. Hiernaast werden er ook 13 dialoogsessies voor volwassenen georganiseerd. De dialogen waren specifiek gefocust op het laten zien van 'de mens achter de journalist'. Door op een gelijkwaardige en open manier met jongeren in gesprek te gaan over vragen als *'hoe ervaren jongeren journalistiek?'* en *'hoe kunnen jongeren en nieuwsmedia dichter bij elkaar komen?'* zetten we ons in om zowel de afstand tussen de twee groepen te verkleinen als hun nieuwswijsheid en begrip voor journalisten te vergroten. Daarnaast bieden we, middels dit traject, ook inzicht in hoe journalisten effectief het gesprek aan kunnen gaan over hun beroepsveld met jongeren in de klas. Deze tips & adviezen voor journalisten bundelden we in [een aanvullend document](#).

In dit document doet Diversion verslag van deze jongerendialogen. Allereerst lichten wij onze werkwijze van de burgerdialogen toe, delen we de praktische details en reflecteren wij op het proces in de aanloop naar deze jongerendialogen. In het tweede hoofdstuk delen wij de bevindingen. Wat hebben de deelnemers met ons gedeeld? Hun invalshoeken en veelgenoemde thema's komen in dit hoofdstuk terug. In het derde hoofdstuk is Diversion weer aan het woord. We delen hier onze eigen analyse, en doen op basis hiervan een aantal aanbevelingen.

2. WERKWIJZE EN BEVINDINGEN

2.1 Opzet sessies

Tijdens de vijf dialoogsessies wilden we de rol van nieuwsmedia in het leven van jongeren onderzoeken. Hiervoor organiseerden we sessies op verschillende middelbare scholen, op verschillende plekken in Nederland. Door met schoolklassen dit gesprek te voeren, zorgden we ervoor dat niet alleen de *usual suspects* zich aanmelden, maar ook dat we een diverse groep jongeren hebben kunnen spreken (bv. in onderwijsniveau en culturele achtergrond). Tijdens deze dialoogsessies stonden de volgende vragen centraal: vinden jongeren journalistiek belangrijk? Hoe kijken jongeren naar nieuws en wat voor nieuwsmedia gebruiken zij? En wat kunnen journalisten doen om het nieuws aan te laten sluiten bij de belevingswereld en interesses van jongeren?

Het doel van deze jongerendialoogsessies was om verschillende perspectieven en signalen op te halen, en om te komen tot mogelijke manieren waarop journalisten dichterbij jongeren kunnen komen te staan in hun werk. Daarnaast wilden we de jongeren informeren over wat journalistiek precies inhoudt en wat een journalist doet.

Een jongerendialoog bestond uit één sessie variërend van 80 tot 120 minuten, afhankelijk van de lesroosters van de school. Tijdens de dialoogsessie gingen jongeren in gesprek met een journalist, onder begeleiding van een ervaren gespreksleider en peer educator (jong rolmodel) van Diversion. De journalist nam de jongeren mee in het dagelijkse werk en dilemma's waar zij mee te maken krijgen. Dit deden ze aan de hand van concrete voorbeelden uit hun werkpraktijk die aansluiten bij de belevingswereld van jongeren, waar ze direct bij betrokken zijn en/of die recent hebben plaatsgevonden, zoals bv. het recente vape-verbod op scholen. De gespreksleider begeleidde het gesprek volgens de socratische gespreksmethode, waarbij het uitstellen van eigen oordeel en het stellen van open vragen centraal staan om samen thema's te verdiepen. De peer educator ondersteunde de gespreksleider door middel van het delen van persoonlijke ervaringen en perspectieven op de journalistiek, en zorgde voor een open en laagdrempelig gesprek over de thematiek die als aanvulling diende op de rol van de journalist.

Het begin van de sessie stond in het teken van kennismaking en het ophalen van signalen. Deelnemers vertelden over hun huidige kennis van en associaties met journalistiek en nieuwsmedia. Door een aantal stellingen diepten wij de ervaringen en perspectieven van de jongeren met betrekking tot deze termen verder uit. We spraken over verschillende nieuwsthema's, manieren van nieuwsconsumptie, de diversiteit aan nieuwsmedia, eenzijdigheid van nieuws, nepnieuws, de gevaren van (het verspreiden van) desinformatie en het belang van democratische waarden en persvrijheid. Door middel van een open dialoog tussen de jongeren en de begeleiders, kregen we een goed beeld van de groep en hun meningen en perspectieven met betrekking tot journalistiek.

In het tweede deel van de sessie lag de focus meer op het creëren van begrip voor en bewustwording over het werk dat journalisten doen. Aan de hand van een 'redactie spel', ervoeren jongeren door middel van een aantal fictieve scenario's en stellingen welke keuzes journalisten op nieuwsredacties elke dag moeten maken bij het ontwikkelen van een verhaal, zoals bv. het kiezen van welke kop er boven een artikel moet staan. De journalist deelde hierbij diens eigen keuze en visie om meer inzicht te bieden. Ook spraken we, middels een persoonlijk ervaringsverhaal van de journalist, over uitdagingen in diens werk.

In het laatste deel van de sessie werkten deelnemers toe naar concrete ideeën en oplossingen die kunnen bijdragen aan een versterkte relatie tussen jongeren en journalisten. Ze spraken over wat journalisten kunnen doen om het nieuws interessant(er) te maken voor jongeren en hen meer te betrekken bij het nieuws, en over manieren waarop journalisten het best het gesprek over dit onderwerp aan kunnen gaan met jongeren.

De sessies vonden plaats op middelbare scholen op vijf verschillende plekken in Nederland:

- Zeeland: woensdag 28 februari 2024 (80 minuten)
- Gelderland: vrijdag 1 maart 2024 (100 minuten)
- Overijssel: donderdag 14 maart 2024 (80 minuten)
- Noord-Holland: vrijdag 15 maart (120 minuten)
- Zuid-Holland: vrijdag 22 maart (80 minuten)

2.2 Werving en deelnemers

We hebben vijf klassen in het voortgezet onderwijs geworven. Ondanks dat vijf klassen niet een representatief beeld kunnen geven van alle jongeren, overal in Nederland, hebben we wel ingezet op verschillende regio's in het land. Voorkeursregio's van Netwerk Mediawijsheid waren: Limburg, Zeeland, Overijssel en Groningen. De wens van Netwerk Mediawijsheid was om zo veel mogelijk klassen te spreken in leerjaar 1 en 2. Voor de werving hebben we actief gebruikgemaakt van verschillende netwerken, zoals het netwerk van Diversion en van Netwerk Mediawijsheid.

Het grote netwerk dat Diversion en Netwerk Mediawijsheid gezamenlijk hebben, zorgde voor een soepele werving. Van de 21 scholen die we hebben benaderd, gaf de helft aan interesse te hebben in deelname. Echter, door het korte tijdsbestek waarin de sessies gepland moesten worden, meldden zich uiteindelijk vier klassen definitief aan. De vijfde klas hebben wij geworven via het netwerk van Netwerk Mediawijsheid.

De doelgroep die we hebben gesproken liep enorm uiteen qua leeftijd, achtergrond en niveau. We spraken een vierde klas mavo, een derde klas vwo, een eerste klas gymnasium, een eerste klas vmbo-kader en een eerste klas vmbo-basis. Doordat er veel verschil zat in leeftijd, en daardoor ook levensfases, van de deelnemers, liep de kennis op het thema ook enorm uiteen. De diepgang die jongeren konden geven bij het delen van hun associaties verschilden per onderwijsniveau en leeftijd. In totaal spraken we met 113 jongeren: 25 in Zeeland, 18 in Overijssel, 16 in Gelderland, 28 in Noord-Holland, en 26 in Zuid-Holland. Uiteraard kunnen we in dit rapport alleen een beeld schetsen uit de vijf dialogen die we hebben gevoerd met deze jongeren, en is dit geen representatief beeld van 'jongeren' in de breedste zin van het woord.

De motivatie tot deelname lag voornamelijk aan de betrokkenheid van de docenten en hun interesse in dit onderwerp. Bij het benaderen van scholen voor leerjaar 1 en 2, gaven de docenten veelvuldig aan dat het onderwerp, voor hun gevoel, nog niet voldoende leefde in de klas. Onder 2 van de 5 klassen die uiteindelijk meededen aan de dialoogsessies, leefde het onderwerp al enorm. Zo had één klas een aantal maanden daarvoor al een pilot gehad over digitale geletterdheid. Een andere klas, waarbij de docent zelf een bevoegdheid had gehaald in thema's rondom mediawijsheid en nepnieuws, had elke week een 'nieuwsverhoring'. In drie klassen leefde het onderwerp echter nog nauwelijks. Hierbij gaven de docenten in het voorgesprek aan dat ze het belang van nieuws wel vaker proberen te bespreken, maar dat ze het idee hebben dat jongeren zich nog niet bewust zijn van wat het beroep van een journalist precies inhoudt en hoe nieuws tot stand komt.

3. BEVINDINGEN

Wij hebben 5 klassen gesproken en daarmee een totaal aantal van 113 verschillende ervaringen en visies opgehaald. In dit hoofdstuk geven wij een weergave van (individuele) perspectieven, waar mogelijk geclusterd en aan de hand van voorbeelden uit de gesprekken, die we hebben opgehaald. Het is daarmee geenszins representatief voor jongeren in het algemeen, maar schetst wel een overkoepelend beeld van de vijf dialoogsessies.

3.1. Kennis over journalistiek

Aan het begin van de dialoogsessies wisten sommige jongeren op een basisniveau wat nieuwsmedia zijn en wat een journalist doet. “*Het nieuws zijn dingen die gebeuren in Nederland en daarbuiten*”, maar ook “*ik weet niet alles wat een journalist doet*”. De meeste jongeren konden, wanneer gevraagd over de werkzaamheden van een journalist, ook een aantal elementen benoemen die voor hen eruit springen, zoals “*journalisten zoeken informatie en verspreiden nieuws*”. De werkzaamheden die zij benoemden waren voornamelijk de werkzaamheden die zichtbaar zijn voor de buitenwereld, zoals tv-reportages en interviews met bijvoorbeeld voetballers. Wanneer het gesprek ging over vaardigheden die een journalist moet bezitten om goed diens werk te doen, benoemden veel van de jongere deelnemers meer algemene handelingen: “*journalisten praten veel met mensen*” en “*zoeken informatie en verspreiden nieuws.*” Zowel in de onder- als bovenbouw lukte het een enkeling antwoorden te geven die ingingen op onder andere benodigde neutraliteit en de rol van een redactie in de totstandkoming van berichtgeving.

Tijdens de verschillende dialoogsessies kwamen duidelijke verschillen in leeftijd en levensfasen van deelnemers naar voren: en de mate waarin ze kennis hebben over de rol van nieuwsmedia en journalistiek in de samenleving. Vooral voor de jongere doelgroep betekende het dat gespreksleiders flink moesten doorvragen en voorbeelden noemen om bepaalde begrippen te verduidelijken. Het was duidelijk dat zij met begrippen zoals persvrijheid en persveiligheid nog weinig in aanraking zijn gekomen ten opzichte van oudere deelnemers. Toch lukt het vaak met concrete voorbeelden, doorvragen en versimpelen om tot een duiding van begrippen te komen.

Om de hele klas in het gesprek over nieuwsmedia en het belang ervan mee te krijgen en het gesprek breder te trekken bleek het, zowel in de onder- als bovenbouw, behulpzaam om vergelijkingen te trekken met andere landen die op het eerste oog contrasteren met Nederland: “*in Noord-Korea kan je niet zomaar journalist zijn, tenzij je laat zien wat Kim Jong-Un zegt*” en “*in Rusland geloven mensen nog steeds dat de oorlog in Oekraïne vanuit Oekraïne is begonnen*”. Wanneer de gespreksleiders dit soort voorbeelden gebruikten om het

belang van een vrije pers in een democratie uit te leggen, leken de deelnemers het begrip beter te snappen. Enkele deelnemers wisten naderhand ook de link te leggen met andere concepten die van belang zijn in een democratie, zoals vrijheid van meningsuiting. Het lukte oudere deelnemers vaak ook om vervolgens de link te leggen met elementen over de functie van de journalistiek in een gezonde democratie: “ze moeten controleren of dingen juist zijn” en “journalisten moeten de waarheid naar boven brengen in de wereld”. Daarnaast gaven sommige jongeren aan dat het nieuws hun kennis vergroot over belangrijke gebeurtenissen in de wereld, en dat zij zonder de journalistiek hier minder goed van op de hoogte zouden zijn terwijl het ze wel interesseert: “als er iets slechts gebeurt in de wereld is het wel belangrijk om daarvan op de hoogte te zijn. Dan weet je of het veilig is.”

3.2 Leefwereld van jongeren centraal

THEMA'S EN ONDERWERPEN

Alle jongeren leken goed te weten welke thema's en onderwerpen ze interessant vinden om meer over te weten. De onderwerpen die zij benoemden liepen heel erg uiteen maar stonden vrijwel altijd dicht op hun eigen leefwereld. Bij de jongere deelnemers waren het vooral alledaagse onderwerpen die genoemd werden zoals “ik vind voetbal leuk” en “ik vind mode interessant.” Een aantal oudere deelnemers benoemde echter ook dat zij de journalistiek nodig bleken te hebben om hen informatie te verschaffen over onderwerpen die hen na aan het hart liggen en hen direct raken. Zo gaf een deelnemer aan “ik heb ook familie die in de Gazastrook woont, dus ik vind het belangrijk om te weten wat daar gebeurt” en “ik wil meer weten over LHBTIQ+.” Beroemdheden, lokale en regionale gebeurtenissen en specifiek gebeurtenissen waar jongeren een rol in spelen, kwamen vaak ter sprake. Het viel sommige jongeren ook op dat veel thema's die genoemd werden negatief van aard zijn. Een jongere stelde daarover: “er moet meer positief nieuws komen.”

In vrijwel alle klassen gaven jongeren aan dat zij het belangrijk vinden dat er meer aandacht komt voor jongeren in het nieuws, juist ook omdat zij vinden dat hun stem belangrijk is in de (toekomstige) maatschappij: “voor ons gaat alles wat er gebeurt het meeste impact hebben. Ze moeten met ons in gesprek gaan en naar ons luisteren.” Er moeten volgens hen meer onderwerpen gaan over thema's die zij interessant vinden, waar zij betrokken bij zijn en die hen raken. Hierin pleitten ze voor een diversiteit aan onderwerpen die hun leefwereld weerspiegelen: “ik wil meer onderwerpen terugzien waar jongeren in betrokken zijn en waar wij mee te maken hebben, of die van invloed zijn op ons leven.” Denk hierbij bijvoorbeeld aan landelijk nieuws, zoals de problematiek en wet- en regelgeving van drank en drugs onder de 18 jaar, maar ook aan lokaal nieuws zoals gebeurtenissen bij sportverenigingen of feesten.

NIEUWSCONSUMPTIE

De manieren waarop de jongeren in contact komen met het nieuws en het tot zich nemen is erg verschillend, uiteraard ook per leeftijdsgroep die we hebben gesproken. Waar onderbouwklassen nog het jeugdjournaal keken, gaven (sommige) oudere deelnemers aan ook het achtuurjournaal te kijken. In alle klassen gaf het merendeel van de jongeren aan dat ze het nieuws in ieder geval meekrijgen via Social Media, ook al gaan zij hier niet actief naar op zoek. Platforms zoals YouTube, Instagram en TikTok werden door vrijwel alle deelnemers genoemd. Hierin zijn zij afhankelijk van individuele accounts die zij volgen zoals NOS Stories. De oudere jaarlagen gaven ook aan dat zij, wanneer zij wel zelf nieuws opzoeken, vaak ook gebruikmaken van minder betrouwbare bronnen zoals het instagramaccount *C'est Mocro*. Ook verhalen die worden gedeeld in hun netwerk bereiken hen: *“Ik kom vaak via TikTok achter het laatste nieuws. Via een random account. Die dingen worden dan doorgestuurd.”*

Op de momenten dat de gesprekken zich toespitsten op minder betrouwbare bronnen daagden de gespreksleiders en aanwezige journalist de jongeren uit om kritisch na te denken over waar volgens hen een nieuwsbron aan moet voldoen om betrouwbaar te zijn en waarom dit belangrijk is. Wanneer het jongeren zelf niet lukte om journalistieke waarden op te noemen, werden zij hierin geholpen door de gespreksleiders en journalist. Door hen aangespoord gaven enkele deelnemers uit de bovenbouw aan onbetrouwbare nieuwsbronnen wel te herkennen, maar alsnog de bewuste keuze te maken erop te klikken en/of te bekijken wanneer zij het voorbij zien komen.

Daarnaast spelen ouders ook een grote rol in het bespreken en delen van nieuws. *“Hart van Nederland, dat kijk ik wel eens met mijn ouders.”* En *“mijn ouders sturen wel eens dingen door die ik moet weten.”* Een enkeling uit de bovenbouwklassen gaf hierbij aan het ook belangrijk te vinden het nieuws uit meerdere bronnen mee te krijgen: *“ik krijg vooral nieuws binnen via mijn ouders, want die kijken veel nieuws. Maar ik wil zelf ook nieuws horen maar dan van meerdere mensen over één onderwerp, niet alleen van mijn ouders.”*

De reden dat de meeste jongeren aangaven het nieuws via voornamelijk Social Media mee te krijgen is omdat het volgens hen is toegespitst op de manier waarop zij het liefste informatie verwerken. Snel, het liefst in de vorm van filmpjes en met de belangrijkste boodschap duidelijk geformuleerd. *“Ik vind filmpjes fijn, het is gewoon korte, snelle informatie.”* In de bovenbouw gaven enkele jongeren ook aan behoefte te hebben aan langere video's met uitleg over onderwerpen omdat het hen helpt in het vormen van een mening: *“ik vind langere uitlegvideo's over ingewikkelde onderwerpen ook wel fijn. Zoals bij NOS op 3, zodat je dan echt goed kan inleven in een onderwerp en ook goed een mening kan vormen.”* Soms zorgt dit ook voor een aangewakkerde interesse in een onderwerp, zo vertelde een leerling: *“vaak als ik gewoon om 1.00u zit te scrollen, dan kom ik van die video's tegen van Jeugdjournaal*

of TikTok. Ja, en dan raak ik een beetje geïnteresseerd met wat er aan de hand is en dan ga ik naar de app en dan ga ik volgen wat er allemaal aan de hand is.” Desalniettemin gaven een aantal jongeren alsnog aan dat de thema's die vaak langskomen op meer betrouwbare nieuwsmedia, ondanks het feit dat het in de vorm van korte filmpjes en uitleg is, voor hen oninteressant zijn en daardoor niet bekeken worden: *“NOS Stories vind ik soms niet leuk, aan die topics heb je vaak niks. Vaak zijn het dingen over school, zoals mobiele telefoons in de klas.”*

3.3 Impact van een journalist in de klas

De aanwezigheid van een journalist liet een zichtbare indruk achter in de klas. Waar sommige klassen tijdens de introductie aanvankelijk druk en onrustig waren, veranderde de sfeer zodra de journalist het woord nam om een persoonlijk verhaal te delen. In de ervaringsverhalen kwamen thema's als de persveiligheid van de journalisten en/of moeilijke keuzes die zij dagelijks in hun werk moeten maken aan bod, verhalen die ervoor zorgden dat de jongeren aandachtig luisterden en naderhand veel vragen hadden. Deze vragen varieerden van praktische tot ethische kwesties. In de onderbouwklassen richtten de vragen zich veelal op de basisprincipes van het journalistieke beroep: *“wordt een journalist goed betaald?”* en *“moet je de hele dag onderweg zijn als journalist?”* Bij de oudere deelnemers spitsten de vragen zich toe op de finesses van het vak en het persoonlijke perspectief van de aanwezige journalist hierop, zoals *“hoe interview je mensen die agressief zijn?”*, *“hoe kan je het nieuws het beste brengen?”* en *“heb je tijdsdruk dat je een artikel op tijd af moet krijgen?”* Een aantal deelnemers legden, in het verlengde hiervan, ook de link met de risico's die met het vak gepaard gaan. Zo was een enkeling bijvoorbeeld benieuwd naar wat er gebeurt als iets op de verkeerde manier naar buiten gebracht wordt. *“Ik ben benieuwd wat er met de betrouwbaarheid van het Parool gebeurt als er een kop verkeerd wordt geplaatst boven een artikel.”*

In de persoonlijke verhalen van de journalist kwam ook persveiligheid en de bedreiging ervan aan bod. Dit wakkerde bij veel jongeren door alle jaarlagen heen meer interesse aan, en velen gaven aan hier nooit bij te hebben stilgestaan en niet bekend te zijn geweest met mogelijke gevaren die kleven aan het beroep van journalist. Door de persoonlijke verhalen lukte het hen om stil te staan bij het feit dat niet iedereen in de samenleving zit te wachten op vragen van een journalist: *“heeft u dan wel eens iemand geïrriteerd als journalist?”* Ook schrokken zij zichtbaar wanneer een journalist vertelde over een situatie waarbij die te maken kreeg met bedreigingen na het plaatsen van een recensie over een evenement: *“ik vind het écht niet normaal dat mensen je bedreigd hebben.”* Deze voorbeelden maakten enerzijds tastbaar wat het belang is van journalistiek vanwege de heftige reacties die het kan oproepen vanuit de samenleving wanneer gebeurtenissen of situaties bevraagd worden, en anderzijds wat een

journalist er soms voor moet over hebben om diens beroep goed uit te oefenen. De jongeren kregen hierdoor inzicht in de beweegredenen van een journalist, mede doordat zij hoorden wat zij hiervoor over moeten hebben of op moeten geven.

3.4 Impact van de klas op een journalist

Journalisten gaven aan dat het voor hen ook enorm waardevol is om met jongeren in gesprek te gaan over het beroepsveld, en daarbij direct van hen te horen wat zij interessant vinden. *“Jongeren zijn over het algemeen een moeilijke doelgroep om te bereiken, dus het was heel waardevol om van hen te horen wat ze willen zien en/of interessant vinden in plaats van dat wij dat met elkaar bedenken.”* Daarnaast kregen de journalisten inzicht in hoe regionaal nieuws doorgaans door jongeren ontvangen wordt. Een aantal van hen was positief verrast dat de dialoogsessies ook hielpen om regionaal nieuws, en daarmee ook de omroepen, meer in het licht te brengen. Zo gaf een journaliste aan: *“Een gesprek over landelijk nieuws is natuurlijk ook leuk, maar ik ben wel heel blij dat wij als regionale omroep ook weer even onder de aandacht zijn.”*

3.5 Eenzijdigheid van nieuws en gevaren

Tijdens de dialoogsessies spraken de gespreksleiders en journalisten over de mogelijke gevaren van eenzijdige nieuwsberichten. Jongere deelnemers gaven hierbij vaker aan dat zij niet altijd op de hoogte zijn over of een nieuwsbericht eenzijdig is opgesteld *“weet ik veel of er één kant van het verhaal wordt laten zien.”* Een oudere deelnemer reflecteerde naar aanleiding van dit gesprek op de beperkingen van eenzijdige berichtgeving. *“Het nieuws wordt gemaakt door maar één persoon. Ik denk dat iedereen zijn mening heeft en schrijft over zijn eigen mening en niet over die van de tegenpartij.”* In alle klassen was er onder het merendeel van de deelnemers overeenstemming dat het niet goed is als er maar één kant van een verhaal getoond wordt. De meeste jongeren vonden dat je beide kanten van een verhaal moet laten zien om een neutraal beeld te kunnen geven aan lezers. *“Alleen als lezers een volledig beeld hebben kunnen ze hun eigen mening over een kwestie vormen.”* De jongeren relateren dit aan thema's waar ze zelf geïnteresseerd in zijn en/of belangrijk vinden om te volgen: *“dit is vooral nodig bij grote gebeurtenissen zoals bijvoorbeeld die van Israël en Palestina.”* Een ander vult aan en legt het verband met de polarisatie die door eenzijdige en/of oneerlijke berichtgeving kan ontstaan. *“Zonder volledige informatie krijg je verdeling: de één vindt dit, de ander vindt dat.”*

Echter, ondanks dat veel jongeren zich bewust lijken te zijn van de mogelijke gevaren van eenzijdigheid van nieuws en het belang van eerlijke berichtgeving, leidt dat niet tot bewuste keuzes in het wel of niet gebruiken van bepaalde nieuwskanalen. Zo geven veel van hen aan

dat ze zelf ook vaak gebruik maken van nieuwskanalen die zich schuldig maken aan het naar buiten brengen van nepnieuws en/of eenzijdig nieuws, zoals het eerdergenoemde Instagramkanaal *C'est Mocro*. *“C'est Mocro staan soms zulke vage dingen op, dat kan niet waar zijn. Maar ik zou er nog steeds op klikken.”* Het valt op dat deelnemers het lastig vinden om te benoemen waarom ze bronnen als *C'est Mocro* alsnog trouw blijven volgen. Als de gespreksleiders en de journalist doorvragen over wat ze kunnen doen om de consumptie van eenzijdig nieuws en/of nepnieuws tegen te gaan, weten ze wel een aantal nuttige dingen te benoemen. *“Meerdere websites bekijken”, “bronnenonderzoek doen”, en “niet meteen conclusies trekken als je iets ziet.”*

3.6 Verantwoordelijkheid en betrokkenheid van jongeren

De meeste jongeren (in zowel de bovenbouw als onderbouw) gaven aan dat ze openstaan voor een grotere betrokkenheid bij het nieuws en deelden hierover tips aan de aanwezige journalist. Zo gaf een aantal jongeren aan dat er meer ruimte moet zijn voor journalisten om actief het gesprek met hen aan te gaan: *“journalisten moeten met veel enthousiasme het gesprek aangaan.”* Dat betekent proactief de dialoog aangaan en luisteren naar de stemmen van jongeren in het maken van items. Daarin staan de jongeren open voor vragen van journalisten: *“als we een ervaring moeten delen, vraag daar dan expliciet naar”* en *“journalisten mogen vragen stellen, maar niet te veel, want dan word ik gek. Stel een paar goede vragen waar we dan goed over na kunnen denken.”* Daarbij viel het in één klas op dat een groot deel van de jongeren aangaf graag anoniem te willen blijven in het te woord staan van journalisten. In de overige klassen waren jongeren juist welwillend om benaderd te worden, mits ze na een vraag rustig de ruimte krijgen om hun mening te vormen.

Naast deze tips aan een journalist ging het gesprek ook over wie welke verantwoordelijkheid heeft bij het tegengaan van het verspreiden van eenzijdig nieuws of mogelijk schadelijke berichten die worden doorgestuurd. In twee van de vijf klassen kwam bijvoorbeeld het doorsturen van naaktfoto's aan bod: *“het is toch je eigen schuld als je een naaktfoto in eerste instantie gaat sturen, dan kan je verwachten dat er iets mee gebeurt”* en *“de schuld ligt gewoon bij degene die de foto's maakt, niet bij degene die de foto's verspreid”*. In deze klassen vonden de deelnemers het uitdagend om zich te verplaatsen in het perspectief van het slachtoffer, ook wanneer zij hierop werden gewezen door de gespreksleiders. Vergelijkbare opmerkingen werden gemaakt wanneer het ging over het delen van schokkende beelden bij bepaalde nieuwsitems. Op de vraag of de jongeren een nieuwsartikel zouden begeleiden met een filmpje waarop de daders duidelijk in beeld zijn, merken een aantal jongeren op: *“het is je eigen schuld als je zo op film staat.”*

3.7 Verantwoordelijkheid en betrokkenheid van docenten

In de voorgesprekken met en reacties vanuit docenten gaven best een aantal docenten aan een dialoogsessie over nieuwsmedia niet relevant/passend te vinden voor de eerste leerjaren. *“Mag ik vragen waarom jullie voor de onderbouw hebben gekozen? Ik merk dat mijn mentorleerlingen (klas 2) nooit een krant lezen, geen nieuwsapps hebben en daar eigenlijk ook nog niet echt mee bezig zijn.”* of *“mijn onderbouwklassen zijn er voor mijn gevoel nog niet klaar voor. Ze zijn te onrustig en niet geïnteresseerd in dit soort onderwerpen, vooral op het vmbo. Er komt nog te weinig informatie bij ze binnen. Is het ook goed als ik meedoe met een vierde klas?”* Een andere docent gaf aan dat de leerlingen in zijn klas weinig tot geen nieuws kijken, maar dat het vooral gaat over thema’s waar zij zelf mee te maken krijgen in hun dagelijks leven zoals gamen en social media. *“Als het over serieuze zaken gaat, zoals het nieuws, zijn ze nog niet gewend om er inhoudelijke gesprekken over te voeren. Het is dan echt nodig om de sessie praktisch in te steken.”*

4. ANALYSE

4.1 Verschillende leefwerelden en niveaus

De manier waarop het gesprek over nieuwsmedia wordt gevoerd hangt sterk samen met de leeftijd van de jongeren. Het valt op dat er een verschil zit tussen de verschillende leeftijdsgroepen in kennis over en begrip van de rechtsstaat en de manier waarop zij journalistiek en/of het belang van media wegen. Wanneer jongeren zich meer bewust waren van deze begrippen, bijvoorbeeld door het benoemen van het belang van vrijheid van meningsuiting en een vrije pers in een democratie, werden de gesprekken over journalistiek en persvrijheid ook makkelijker in de juiste context geplaatst. Hierbij was het echter, vooral bij het merendeel van de onderbouwklassen, belangrijk voor de gespreksleiders om actief door te vragen naar hun perspectieven. Aan de hand van persoonlijke verhalen van de gespreksleiders en de journalist werden de klassen gemotiveerd en geïnspireerd om hier dieper over na te denken. Naast dat het gesprek afhankelijk was van de kennis over de rechtsstaat en de leeftijd van de deelnemers zorgde echter het bespreken van thema's en onderwerpen die de jongeren aanspreken en dicht op hun leefwereld staan er vooral voor dat zij konden reflecteren op de rol van journalistiek in de samenleving. De rol van de gespreksleiders en de mate waarop zij zich kunnen verhouden tot de leefwereld van de jongeren blijkt dus cruciaal te zijn voor de kwaliteit van het gesprek over nieuwsmedia en journalistiek. Daarnaast hielpen de ervaringsverhalen van de journalist om de praktijk tot de verbeelding te brengen. Dit leidde tot nieuwe inzichten, meer interesse en verdieping in het gesprek. De rol van de journalist blijkt dus erg belangrijk om jongeren te interesseren en inspireren over het beroep.

4.2 Herkennen nieuws niet als nieuws

Als we praten over burgers als nieuwsconsumenten, dan zien we graag iemand die bewust kiest welke nieuwsbronnen hij volgt aan de hand van diens interesses, politieke voorkeuren en andere belangrijke persoonlijke factoren. Wij weten inmiddels, ook naar aanleiding van de burgerdialogen in 2023, dat dit beeld meestal onrealistisch is als het aankomt op volwassenen en dit geldt dus ook voor jongeren. Bij het terugblikken op onze bevindingen uit de jongerendialoogsessies ontstaat namelijk naast het beeld dat jongeren zich niet alleen niet bewust zijn van welk nieuws zij consumeren, ook het beeld dat zij zich niet bewust zijn van *wanneer* zij nieuws consumeren. In de online leefwereld van jongeren lijkt de scheidslijn tussen een bericht dat afkomstig is van bijvoorbeeld een journalist of een betrouwbaar nieuwsmedium en een bericht wat door een onbetrouwbaar nieuwsmedium of iemand opgesteld is zonder journalistieke achtergrond afwezig of onherkenbaar te zijn. Berichten

over beroemdheden, politici, oorlogen, games etc. komen allemaal op dezelfde manier op hun tijdlijn langs op bijvoorbeeld Instagram en TikTok. Mede hierdoor ging het gesprek tijdens de dialoogsessies vaak over wat hun interesse wekt en niet zozeer over wat zij belangrijk vinden in een nieuwsbericht naast dat het hun aandacht trekt. Veel jongeren hebben niet eerder stilgestaan bij wat zij nou eigenlijk consumeren; nieuws komt vooral op ze af in plaats van dat zij het opzoeken. We merkten op dat slechts enkele deelnemers tijdens de dialoogsessies het woord “krant” noemden. Dit bevestigt dat de focus op de digitale en online vorm van nieuwsberichten ervoor zorgt dat traditionele nieuwsmedia en betrouwbare journalistiek aan het concurreren zijn met alle andere berichtvormen die proberen de aandacht te trekken van jongeren. Wanneer jongeren dan ook nog het gevoel hebben dat deze nieuwsmedia weinig oog hebben voor de leefwereld van jongeren, hen te weinig spreken én hen niet serieus nemen, kan een logisch gevolg zijn dat diezelfde jongeren het moeilijk vinden om aan te geven waarom persvrijheid belangrijk is. Voor hen is de pers immers vrij om te proberen hun aandacht te trekken. Bewustwording kwam echter wel wanneer je daar het gesprek over aanging. Door middel van het benoemen van voorbeelden uit de internationale context, waar persvrijheid niet altijd vanzelfsprekend is, zoals Rusland of Noord-Korea. Dit begrijpen binnen de Nederlandse context was echter uitdagender: ze hebben zich er gevoelsmatig nog nooit zorgen om hoeven maken en ze hebben de overtuiging dat het wel goed zit. Jongeren bleken ontvankelijk te zijn voor reflecties die hun bewustzijn hierover kunnen vergroten.

4.3 Morele kompassen in de digitale wereld

Ondanks een eventueel gebrek aan inzicht in de rol van persvrijheid en journalistieke waarden was het wel mogelijk om tijdens de dialoogsessies hierover in gesprek te gaan en dit te relateren aan het morele kompas van de jongeren. Zij lieten zien een sterk gevoel te hebben voor wat goede berichtgeving precies inhoudt. Zo wisten ze tijdens het 'redactiespel', waarin de jongeren konden ervaren hoe het er op een redactie op dagelijkse basis aan toe gaat aan de hand van een aantal stellingen, vaak een keuze te maken die in lijn lag met die van de aanwezige journalist. Het viel op dat zowel onderbouw- als bovenbouw jongeren vooral makkelijk kritiek konden uiten op onethische digitale praktijken, zoals het niet *blurren* van mensen in privacygevoelige situaties of het niet uitschakelen van reacties onder gevoelige berichten. De deelnemers (ook degenen die niet-actief media-gebruiker zijn) hadden een zekere mate van *tech-saviness*, waardoor ze beter lijken te begrijpen wat werkt en wat niet werkt in de berichtgeving binnen het digitale landschap. Ook gaven jongeren aan het belangrijk te vinden dat er twee kanten van het verhaal worden verteld door nieuwsmedia. Wanneer de jongeren zich serieus genomen voelden en aangesproken werden op hun eigen waarden bleken veel jongeren het gesprek over journalistieke waarden ook serieus te nemen. In de bovenbouw klassen ging het vaker over gevaren van eenzijdige of misleidende berichtgeving en konden ze zich gemakkelijk op abstract niveau inleven in de onderwerpen die werden besproken. Dit betekent echter niet dat dit altijd lukte: in sommige gevallen bleek

het nog lastig te zijn voor jongeren om hun morele kompas te gebruiken om situaties te toetsen, zoals bij een casus over het doorsturen van naaktfoto's. Veel jongeren hadden de opvatting dat de schuld altijd bij degene die op de foto staat ligt en niet bij degene die de inhoud doorstuurt.

4.4 Interesse en betrokkenheid

Tijdens de dialoogsessies is zowel in de onder- als bovenbouw naar voren gekomen dat vrijwel alle jongeren voornamelijk aangetrokken worden door 'sensationele' berichtgeving, zoals nieuws over beroemdheden, grote conflicten en/of moordzaken. Hierin viel het op dat ze zich vaker wel dan niet bewust zijn van de *click-bait* tactieken die zowel door traditionele nieuwsmedia als op social media gebruikt worden. Ondanks dit bewustzijn, gaf het overgrote deel van de jongeren aan alsnog op deze artikelen te klikken. Dit werpt een interessant licht op de betrokkenheid van jongeren bij het nieuws: de onderwerpen die voor hen interessant zijn, zijn vaak onderwerpen die heftige emoties oproepen. Hierdoor raken doorgaans 'standaard' en/of minder 'sensationele' nieuwsberichten snel ondergeschikt. Opvallend is dat, naast 'sensationele' nieuwsberichten, lokale nieuwsitems ook dienen als uitstekende aandachtstrekkers onder jongeren. Voorbeelden die nauw aansluiten op hun leefwerelden en/of waarbij ze het gevoel hebben dat het nieuws hen persoonlijk raakt, zoals gebeurtenissen die zich in hun eigen buurt hebben voorgedaan, zorgen ervoor dat jongeren zich meer betrokken voelen bij het nieuws. Door het gebruiken van deze voorbeelden was duidelijk te zien dat gedurende de dialoogsessie het inzicht van jongeren in de dynamiek van nieuwsmedia toenam. Waar sommige jongeren aan het begin vaak zoekende waren en zich afzijdig hielden, konden deze jongeren na afloop van de verschillende onderdelen en persoonlijke ontmoetingen met journalisten duidelijker formuleren wat hun behoeftes zijn met betrekking tot nieuws. De houding van jongeren veranderde hierdoor aantoonbaar gedurende de dialoogsessies.

Daarnaast merkten we vaak dat ouders ook een belangrijke rol spelen in de nieuwsvoorziening van jongeren. Vooral in de onderbouw krijgen jongeren nog veel nieuws mee via hun ouders, bijvoorbeeld door het meekijken van Hart van Nederland. Het lijkt erop dat ouders en docenten van de jongere deelnemers nog een aanzienlijke invloed hebben op de nieuwsgewoonten- en meningen van jongeren. In tegenstelling zoeken oudere deelnemers vaker zelf naar nieuwsbronnen die hen aanspreken. Dit toont aan dat de mate waarin zowel de ouders als de docenten aandacht besteden aan dit onderwerp kan bijdragen aan het ontwikkelen van een bewuste houding ten opzichte van het nieuws bij jongeren, hoewel deze invloed wel afneemt naarmate de leeftijd vordert.

5. AANBEVELINGEN VAN DIVERSION

Op basis van de bevindingen uit het proces rondom de jongerendialogen en de jongerendialogen zelf, zijn er wat ons betreft verschillende wegen die kunnen leiden tot het dichten van de kloof tussen jongeren en media:

Investeer in educatieve programma's en initiatieven die ook rekening houden met het informeren van jongeren over fundamentele concepten, zoals vrijheid van meningsuiting, een democratische samenleving, en de rol van media en persvrijheid in deze samenleving. Wanneer termen zoals persvrijheid en een democratische rechtsstaat bij jongeren bekend waren bleek het gesprek over nieuwsmedia en de journalistiek makkelijker in context geplaatst te kunnen worden. Belangrijke voorwaarde is dat deze programma's worden toegespitst op leeftijd/basisniveau van jongeren zodat gespreksleiders passende verhalen kunnen voorbereiden die aansluiten bij de belevingswereld/niveau van jongeren.

Breng jongeren en hun leefwereld meer onder de aandacht in het nieuws. Op dit moment voelen veel jongeren zich niet gehoord, aangesproken en/of vertegenwoordigd in het nieuws. Ze hebben het gevoel dat het nieuws niet voor of van hen is. Dit terwijl ze wel aangeven dat zij het belangrijk vinden dat er meer aandacht komt voor jongeren in het nieuws, juist ook omdat ze vinden dat hun stem belangrijk is in de (toekomstige) maatschappij. Bespreek onderwerpen die hun leefwereld weerspiegelen: dit kan variëren van relevant landelijk nieuws, zoals de problematiek en wet- en regelgeving van drank en drugs onder de 18 jaar tot aan lokaal nieuws, zoals gebeurtenissen bij de sportvereniging.

Ga actief het gesprek aan met jongeren en betrek hen. De meeste jongeren geven aan dat ze ervoor openstaan om actief het gesprek aan te gaan met journalisten. Andersom geven de journalisten aan dat het voor hen ook enorm waardevol is om met jongeren in gesprek te gaan om direct van hen te horen wat voor nieuws zij interessant vinden en/of de omroep onder de aandacht te brengen bij de doelgroep. Organiseer daarom structurele gesprekken tussen jongeren en journalisten om de onderlinge afstand te verkleinen, betrek hen bij de ontwikkeling van nieuwe initiatieven en geef hen een plek aan de spreekwoordelijke (of letterlijke) redactietafel. Denk hierbij ook na over wat jullie hen kunnen bieden en vraag waar zij behoefte aan hebben om een actieve rol te spelen in het proces van het verkleinen van de afstand tussen de journalistiek en jongeren.

Betrek journalisten en maak gebruik van persoonlijke verhalen. Tijdens de jongerendialogen waren deelnemers erg enthousiast over de persoonlijke verhalen van journalisten over hun vak. De verhalen maakten dilemma's tastbaar en leidde tot veel interactie met en vragen vanuit jongeren. De ontmoeting met een journalist zorgde duidelijk

voor een verschuiving in de interesse van de jongeren en verkleint zienderogen de onwennigheid van jongeren ten opzichte van een thema waar sommigen van hen zelden over hebben gesproken of nagedacht. Wanneer het doel het dichterbij brengen van jongeren bij nieuws is, is de eerste stap het dichterbij brengen van het nieuws bij jongeren.

Maak ouders en docenten bewust van hun rol in nieuwsconsumptie en bewustzijn van jongeren. Tijdens de dialogen werd duidelijk dat zowel ouders als docenten een belangrijke rol spelen in de nieuwsvoorziening van jongeren en het ontwikkelen van een bewuste en kritische houding ten opzichte van het nieuws. Bied ouders en docenten daarom (bijvoorbeeld middels informatieve avonden) inzicht in de rol die zij spelen in de nieuwsconsumptie van jongeren, en handvatten over hoe zij actief kunnen bijdragen aan het nieuwsbewustzijn van deze jongeren. Op deze manier dragen ze bij aan de mediawijsheid van jongeren en worden jongeren van jongs af aan gestimuleerd om bewust, kritisch en verantwoordelijk met nieuwsconsumptie om te gaan.

ADRES

Max Euweplein 36
1017 MB Amsterdam
020 578 79 97
info@diversion.nl

Diversion